

Střídavá výchova v rámci úpravy rodičovské zodpovědnosti na dobu po rozvodu manželství

Ilona Zlámalová

Bakalářská práce
2012

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ilona ZLÁMALOVÁ**

Osobní číslo: **H09198**

Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Střídavá výchova v rámci úpravy rodičovské zodpovědnosti na dobu po rozvodu manželství**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti střídavé výchovy.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvantitativního výzkumu.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

KIMPLOVÁ, T. Základy psychologie manželského a rodinného soužití. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2008. ISBN 978-80-7368-619-2.

MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. Krizové situace v rodině očima dítěte. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-0332-7.

VESELA, R. Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. ISBN 80-86131-34-4.

Zákon č. 94/1963 Sb. v platném znění

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Eva Machů, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. listopadu 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

4. května 2012

Ve Zlíně dne 12. ledna 2012

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 1.5.2012

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na střídavou výchovu v rámci úpravy rodičovské zodpovědnosti u nezletilých dětí na dobu po rozvodu manželství. Cílem mé práce je zaměřit se na vhodnost či nevhodnost střídavé výchovy, jaké by měly být podmínky pro nařízení této výchovy, nebo naopak jaké bývají důvody pro zamítnutí střídavé výchovy, s ohledem na názor soudců, kteří o střídavé výchově rozhodují.

Klíčová slova:

Rodina, manželství, rozvod, střídavá výchova

ABSTRACT

Thesis is focused on alternate upbringing for underage children under the parental responsibility for a period after divorce of marriage. The aim of my work is to focus on the suitability or unsuitability of alternate upbringing what should be the conditions for ordering such upbringing, or conversely, what are the reasons for the rejection of alternate upbringing, having regard to the opinion of the judges who decide about alternate upbringing.

Keywords:

Family, marriage, divorce, alternate upbringing

Chtěla bych tímto poděkovat Mgr. Evě Machů, Ph.D. za odborné vedení, řadu cenných připomínek a rad při zpracování mé bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 CO JE TO RODINA A MANŽELSTVÍ	12
1.1 ZÁKLADNÍ FUNKCE RODINY	13
1.2 TYPY RODIN	13
1.3 MANŽELSTVÍ	14
1.4 ROZVOD	16
1.5 DRUHY ROZVODŮ	17
2 ODDĚLENÍ SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ	19
3 ÚPRAVA RODIČOVSKÉ ZODPOVĚDNOSTI NA DOBU PO ROZVODU	21
3.1 SVĚŘENÍ DÍTĚTE DO VÝCHOVY JEDNOMU Z RODIČŮ	22
3.2 SPOLEČNÁ VÝCHOVA.....	23
3.3 SVĚŘENÍ DO VÝCHOVY TŘETÍ OSOBY	23
3.4 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA	23
3.5 STRÍDAVÁ VÝCHOVA	24
II PRAKTICKÁ ČÁST	27
4 PROJEKT VÝZKUMU	28
4.1 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	28
4.2 METODY VÝZKUMU	28
4.2.1 Dotazník	29
4.2.2 Studium dokumentů	29
5 VLASTNÍ VÝZKUM	32
5.1 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ.....	34
5.2 STUDIUM SPISŮ OKRESNÍHO SOUDU VE ZLÍNĚ	43
6 SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	48
ZÁVĚR	50
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	51
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	54
SEZNAM GRAFŮ	55
SEZNAM TABULEK	56
SEZNAM PŘÍLOH	57

ÚVOD

Jako téma své bakalářské práce jsem si vybrala střídavou výchovu na dobu po rozvodu, protože toto téma je v současné době velmi aktuální. Navíc pracuji v justici, v oblasti rodinného práva a denně se setkávám s osudy rodin, které prochází rozvodovým procesem. Rozvod v České republice není ojedinělým jevem, naopak počet rozvodů neustále stoupá, proto je toto téma záležitostí, která se velmi blízce dotýká široké skupiny populace. Rozpad rodiny a následný rozvod manželství představuje velmi náročné emocionální období života nejen pro rodiče, ale hlavně pro jejich děti.

Podle Dvořákové Záborské, et. al. (2002) bylo v roce 1990 v České republice uzavřeno 90 953 sňatků, v roce 2000 to bylo již pouze 55 321 sňatků, tedy téměř o polovinu méně. Naproti tomu v roce 1990 bylo rozvedeno 32 055 manželství a v roce 2000 celkem 29 704 manželství.

Sociální realita rodiny v současnosti prochází postupnými změnami, jejichž vlivem se stále znatelněji mění i tradiční evropské pojetí rodiny. Těmto změnám také nutně podléhá právní regulace rodiny a rodinného života.

Může rozvod a následná úprava rodičovské zodpovědnosti proběhnout tak, aby co nejméně emocionálně uškodil dětem? Na rozchod rodičů reagují děti v jakémkoliv věku. Je to vlastně velká změna, ztráta současné jistoty, ztráta zázemí. Rodiče by si měli uvědomit, že rozvodem jejich role rodiče nekončí, stále mají své povinnosti k dítěti. Každý rozvod je jiný, a proto jaký bude mít vliv a dopad na dítě, závisí také na zdravém rozumu, vyspělosti a vyzrálosti rodičů. Nejen samotný rozvodový proces, ale i důsledky tohoto procesu ovlivňují život dětí. Jedná se například o změnu bydliště, změnu školy, ztrátu kontaktu s jedním rodičem, případně se sourozencem a v neposlední řadě i změna finančního zabezpečení, či dokonce chudoba. Je v moci rodičů a nejbližší rodiny minimalizovat působení těchto nepříznivých vlivů na děti a pomoci jim uspořádat si nový život tak, aby měl co nejmenší dopad na jejich psychiku a další vývoj.

Jeden z dopadů rozvodu je i to, že o rodičovské zodpovědnosti na dobu po rozvodu, tj. kdo bude mít dítě ve své péči a kdo bude platit jaké výživné, musí vždy rozhodnout soud.

Střídavá výchova je jednou z možných forem úpravy rodičovské zodpovědnosti na dobu po rozvodu. Cílem mé práce je zaměřit se na současnou situaci v České republice při nařizování střídavé výchovy. Na vhodnost či nevhodnost střídavé výchovy, jaké by měly

být podmínky pro nařízení této výchovy, nebo naopak jaké bývají důvody pro zamítnutí střídavé výchovy, z pohledu soudců, kteří o střídavé výchově rozhodují. Je třeba si přitom uvědomit, že v České republice není veden dlouhodobější výzkum, z kterého by bylo možno vycházet, vzhledem k tomu, že institut střídavé nebo společné výchovy byl zaveden až v roce 1998.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 CO JE TO RODINA A MANŽELSTVÍ

Zcela jinak bude rodinu definovat psycholog, jinak právník a jinak sociolog. Každý ji bude specifikovat podle celé řady různých znaků, které rodinu mohou charakterizovat a hlavně, každý ji bude posuzovat z jiného hlediska, například podle osoby rodičů, podle funkcí které tato rodina plní a nebo podle různých právních ustanovení, které se na tuto danou rodinu vztahují. Proto můžeme říct, že definice rodiny je různorodá.

V žádném zákoně není přesně uvedena definice rodiny. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb. pouze ve vztahu k rodině definuje manželství jako trvalé společenství muže a ženy založené zákonem, kdy jeho hlavním účelem je založení rodiny a řádná výchova dětí.

Podle psychologického slovníku je rodina „*společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy a odpovědností a vzájemnou pomocí*“ (Hartl, 1993, str. 512).

Podle Výrosta (1998, str. 304) je rodina „*jakýmsi nejuniverzálnějším socializačním činitelem, který poskytuje jedinci identifikační vzory, seznamuje ho s předpokládaným chováním pro mužskou a ženskou roli. Učí jedince reagovat žádoucím způsobem v procesu interakce a umožňuje mu praktické ověření získaných dovedností v rámci rodiny. Uplatňuje se jako regulátor chování jedince a poskytuje mu společensky žádoucí normy. Pod vlivem rodinného působení se vytváří postoj k personálnímu okolí, k sobě samému i společnosti obecně*“.

Naopak z pohledu sociologie Maříková (1996, str. 940) vymezuje rodinu jako „*původní a nejdůležitější společenskou skupinu a instituci, která je základním článkem soc. struktury i základní ekonomickou jednotkou a jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského biologického druhu a výchova, resp. socializace potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje*“.

Možný (2006) uvádí, že rodina může být také definována jako institucionální zajištění lidské reprodukce, která je legitimní v dané společnosti. Jedná se vlastně o legitimní způsob jak mít děti. Ovšem zvyšující se podíl dětí narozených mimo manželství poukazuje i na jinou podobu lidské reprodukce.

1.1 Základní funkce rodiny

Každá rodina plní určitou funkci, jak vůči společnosti, tak vůči sobě navzájem. Různé osobnosti rodičů pak přispívají k modelování sociálního, emocionálního a výchovného klimatu v rodině.

Podle Špaňhelové (2010) z hlediska sociální psychologie existují tyto základní funkce rodiny:

- **biologicko-reprodukční** – rodiče plodí děti
- **ekonomicko-zabezpečovací** – rodiče se starají o ekonomické zabezpečení dětí a rodiny, tato funkce by neměla převyšovat funkci emocionální
- **emocionálně-emoční** – rodina má emočně zabezpečovat dítě, sdílet jeho pocity
- **socializačně výchovná** - rodiče vychovávají děti k tomu, aby si byly jisté v prostředí, kde se pohybují a dovedly fungovat mezi jinými dětmi.

Jako další funkce rodiny se k těmto základním funkcím řadí ještě funkce ochranná. Tyto funkce se realizují v prostředí hospodářských, biologických, právních či jiných procesů, které se rodiny týkají.

1.2 Typy rodin

Rodinu netvoří bezdětné manželské páry, ani bezdětné páry žijící spolu jako druh a družka. O rodině se mluví až tehdy, pokud se muži a ženě narodí dítě. Jednotliví členové rodiny jsou spojeni společným soužitím, vzájemnou odpovědností a pomocí. Zdravá rodina je také zárukou zdravé výchovy dětí.

Jak uvádí Kraus (2008) rodiny by se daly rozřadit do několika skupin podle různých kritérií:

- **rodina nukleární** - je tvořena rodiči a dětmi
- **rodina rozšířená** - je tvořena nejen rodiči a dětmi, ale také blízkými příbuznými
- **rodina orientační** - rodina, ve které jedinec vyrůstá
- **rodina prokreační** - taková rodina, kterou si jedinec založí
- **rodina funkční** - plní své základní funkce

- **rodina dysfunkční** - některé funkce nejsou plněny, avšak rodina není ohrožena
- **rodina afunkční** - rodina nezvládá své funkce, je narušen vývoj dítěte

Podle Pláňavy (2000) je rodina tvořena subsystémy, což jsou malé jednotky, které jsou spojeny generační příslušností, zájmy, nebo pohlavím. V rámci rodiny se pak utváří koalice, z nichž pro dobré fungování je nejdůležitější koalice rodičovská.

V současné době se mění struktura soužití, klesá obliba sňatků a snižuje se porodnost. Ubývá úplných rodin žijících v manželství, naopak přibývá lidí žijících s partnerem bez závazku manželství. Také přibývá jedinců žijících samostatně, tzv. „singles“. Jedná se většinou o mladé lidi, kteří uznávají vlastní autonomii a hodnoty.

Kimplová (2008) shrnula současné trendy takto:

- a) tendence odkládat sňatky a rození dětí
- b) tendence zakládat rodinu neformálně
- c) zvyšování rozvodovosti
- d) omezování počtu dětí v rodině
- e) prodlužování doby, kdy děti a rodič žijí spolu.

Skoro všechny tyto trendy směřují k prosazování individuálních zájmů před zájmy rodinnými.

1.3 Manželství

Jedním z předpokladů pro založení rodiny, avšak ne jediný, je uzavření manželství. Podmínky vzniku manželství jsou upraveny zákonem č. 94/1963 Sb. o rodině. Manželství se uzavírá na základě svobodného a souhlasného prohlášení ženy a muže o tom, že spolu vstupují do manželského svazku. Toto své prohlášení pár učiní buď před obecním úřadem pověřeným vést matriky, nebo před orgánem církve. Prohlášení je učiněno veřejně a slavnostním způsobem, za přítomnosti dvou svědků. Vzhledem k tomu, že se jedná o právní úkon, svědci musí být zletilí a způsobilí k právním úkonům.

Podle Vágnerové (2000) při uzavření manželství se mění většina sociálních vztahů obou manželů:

- a) nastává změna vztahů s původní orientační rodinou, vymezení vzájemných kontaktů, pravidla a hranice soukromí
- b) manželé se emancipují z vazby na generační skupinu, mění se forma těchto vztahů, ustupuje potřebám nové rodiny.

Manželství je osobní a majetkový vztah dvou lidí, kterým vznikají navzájem práva a povinnosti vůči sobě navzájem. V západoevropské kultuře je povoleno manželství pouze monogamní, jiné kultury uznávají i manželství polygamní

Podle Fafejty (In Šatenková, 2006) jsou manželství a rodičovství instituce. A co je institucionalizované, je i srozumitelné. Instituce nám určují naše role a podílejí se také na dělbě práce Jsou tedy pro nás jakýmsi návodem.

Vágnerová (2008) vymezuje manželství:

- **sociálně** – manželství jako malá sociální skupina spojující dvě dosud cizí rodiny novým příbuzenským vztahem,
- **psychologicky** – oba partneři se definují svou příslušností k tomuto vztahu, v němž získali dané role a zvolili si určitý životní styl,
- **fyzičky** – manželství je vymezeno prostorem, časem a místem, kdy manželé spolu sdílejí zatím nespecifikovaný časový úsek společného života.

Podle Špatenkové (2006) se v psychologii rozlišují tyto vývojová stádia manželství:

- **bezdětné manželství** – vytvářejí se předpoklady pro rodinný život, tato etapa však může někdy chybět, protože více než polovina manželství je uzavírána z důvodu očekávání dítěte
- **rodina s malými dětmi v předškolním věku** – je to období zásadních změn, kdy matka přebírá mateřské role, mezi manželi dochází k dělbě rolí
- **rodina s dětmi ve školním věku** – vznikají pravidla, organizuje se život v rodině
- **rodina s dospívajícími dětmi** – experimentace dětí s nezávislostí, u manželů se zpravidla objevuje tzv. krize středního věku
- **rodina ve fázi, kdy děti opouští domov**
- **rodina po odchodu dětí** – rodiče zůstávají sami, je to období tzv. prázdného hnízda

- **manželství s jedním partnerem v důchodu, prarodičovství** – poslední fáze rodinného cyklu, důležitá je role prarodičů.

Každé stádium má své charakteristické problémy a nesnáze, které manželé lépe nebo hůře zvládají.

Každý nově založený vztah je ovlivňován řadou vnitřních i vnějších faktorů. Tyto vlivy pak formují vzájemné vztahy uvnitř rodiny. Do manželství si jedinci přináší zážitky a zkušenosti z rodiny původní a s tím spojená očekávání, ať kladná či záporná. Každý bývá ovlivněn manželstvím rodičů a přebírá i jejich vzorec chování. Navíc v dnešní době sílí trendy prosazování individuálních zájmů před zájmy rodinnými, partneři jsou méně tolerantní a nemají snahu na vztahu pracovat. Také se přibližují role matky a role otce, mění se postavení žen. Ženy již nejsou na mužích finančně závislé, mnohdy jsou dokonce živitelkami rodiny. V tomto jednání lze pak nalézt příčiny budoucích neshod a rozporů v rodině současné. Konflikty někdy narůstají do takových rozměrů, kdy není možné a ani účelné udržet manželský svazek těchto dvou jedinců, protože neuspokojuje jejich potřeby a zájmy a není ani vhodným výchovným prostředím pro jejich děti.

Špatenková (2006) uvádí, že krize naopak může být i bodem obratu ve struktuře a fungování rodiny. Může vést dvěma směry, a to buď horším směrem k rozvodu, nebo k lepšímu směru, kdy rodina krizi překoná a je jako celek soudržnější a silnější.

Podle Matějčka, Dytrycha (1994) lze hovořit v teoretické rovině o třech stádiích rozpadu manželství:

- **manželský nesoulad** – vnikají rozpory, objevuje se snížená schopnost partnerů najít vhodné kompromisy pro řešení problémů,
- **manželský rozvrat** – nefunguje některá rodinná funkce (výchovná, emoční, ekonomická),
- **rozvod** – právní ukončení manželského vztahu.

1.4 Rozvod

Ukončit manželství lze pouze na základě zákona, a to rozvodem. Podle § 24 zákona č. 94/1963 Sb. o rodině může soud na základě návrhu jednoho z manželů manželství

rozvést, pokud je manželství trvale a hluboce rozvráceno a nelze očekávat obnovení manželského soužití, přičemž se berou v potaz příčiny rozvratu manželství.

„Rozvod má četné rozporné charakteristiky, protože může být považován za určité základní společenské sanační opatření, které má zamezit nesouladu a těžkým konfliktům mezi manželi, má skončit problematické spolužití a umožnit další životní perspektivy“ (Matějček, Dytrych, 1994, str. 133).

Podle Kimplové (1998) je rozvod formálně právní ukončení manželství a probíhá v rámci pěti dílčích procesů:

- **rozvod emocionální**
- **rozvod právní**
- **rozvod ekonomický**
- **rozvod rodičovský**
- **rozvod společenský.**

Celý tento proces je ukončen dosažením nezávislosti na bývalém manželovi a na rozvedeném manželství.

Mezi nejčastější příčiny rozvodů manželství patří nevěra, alkoholismus, nezáměr o rodinu, rozdílnost povah a zájmů, sexuální neshody.

1.5 Druhy rozvodů

Manželství lze rozvést pouze na návrh jednoho z manželů, podaného u místně příslušného soudu.

Podle Colorosové (2008) si řízení u soudu klade za cíl řešit problémy a neshody mezi účastníky řízení. Je nezbytné, aby byly vyřešeny záležitosti ohledně dětí, majetku a bydlení. Rozvod manželství probíhá třemi způsoby:

a) sporný rozvod - soud manželství rozvede, pokud je podán návrh na rozvod a jestliže je manželství trvale a hluboce rozvráceno. Pokud soud dojde k závěru, že se jedná o trvalý rozvrat a manželé nehodlají obnovit manželské soužití, může manželství rozvést. Toto lze i proti vůli jednoho z manželů.

b) nesporný rozvod - manželé mají uzavřenu dohodu o rozvodu manželství, včetně majetkového vypořádání, práv a povinností bydlení, mají i předcházející dohodu o úpravě rodičovské zodpovědnosti k nezletilým dětem.

c) tvrdostní klauzule – znamená, že k rozvodu manželství nedojde, pokud se jeden z manželů rozvést nechce a byla by mu rozvodem způsobena újma, nebo jsou zde mimořádné okolnosti svědčící v prospěch zachování tohoto manželství. Může k tomu dojít například v případě závažné nemoci bránícího se manžela, jenž však nesmí zároveň být tím, kdo zavinil rozvod manželství. Tato klauzule tedy představuje zpřísnění rozvodu a ochranu jednoho z manželů.

Manželství zanikne toho dne, kdy nabude právní moci rozsudek o rozvodu manželství. Zanikají tak všechna práva a povinnosti manželů navzájem v osobní rovině. Dochází k novému uspořádání materiálních poměrů.

2 ODDĚLENÍ SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ

Dle Ústavy je stát odpovědný za ochranu dětí před tělesným nebo duševním násilím. Podle zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí, tato ochrana náleží všem dětem bez ohledu na státní občanství, které se nachází na území České republiky. Obecnými orgány určenými k ochraně dětí jsou soudy a k poskytování sociálně právní ochrany specializované orgány, které určuje a vymezuje zákon. Tyto orgány jsou (§ 4 odst. 1):

- a) obecní úřady obcí s rozšířenou působností (městské obvody, magistráty a úřady městských obvodů, v Praze úřady pověřených městských částí)
- b) obecní úřady
- c) krajské úřady
- d) Ministerstvo práce a sociálních věcí
- e) Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí.

Hlavním hlediskem pro poskytování sociálně právní ochrany dětí je nejlepší zájem, prospěch a vývoj dítěte. Pracovníci tohoto oddělení (OSPOD) poskytují celkové sociálně právní poradenství. Avšak taková pomoc je možná pouze v případě, že rodič zanedbává závažným způsobem výchovu nezletilého dítěte, nebo o tuto pomoc rodič či nezletilé dítě požádají. Nejčastější situace, kdy pracovníci OSPOD zasahují:

- rodiče neplní své povinnosti nebo zemřeli
- děti byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osoby a ta neplní řádné své povinnosti
- děti vedou zahálčivý život, páchají přestupky nebo trestné činy
- dopouští se útěků, záškoláctví
- byl na dětech spáchán trestný čin
- rodiče požádají o umístění ve výchovných zařízeních

Rodiče se na pracovníky OSPOD obrazejí většinou při řešení problémů v rodině. Tito pak provádí šetření v terénu na místě samém a prevenci ohledně sociálně patologických jevů. Podnět na OSPOD také může zaslat škola.

OSPOD je povinno vést evidenci a spisovou agendu dětí, kterým je poskytována sociálně právní ochrana dětí. Tato dokumentace obsahuje veškeré osobní údaje o dětech, rodičích,

o poměrech v rodině, záznamy o výsledcích šetření, záznamy o jednání s rodiči, rozhodnutí soudů a jiných státních orgánů.

Pokud rodič podá návrh na úpravu rodičovské zodpovědnosti na dobu po rozvodu k nezletilému dítěti, je zahájeno soudní řízení.

Podle zákona o rodině č. 94/1963 Sb. žádný rodič nemůže zastoupit své dítě, pokud jde o právní úkony ve věcech, kdy by mohlo dojít ke střetu zájmů mezi rodiči a dítětem (§37 odst. 1).

Nemůže-li nezletilé dítě zastoupit rodič, ustanoví soud dítěti opatrovníka, který jej bude zastupovat. Tímto opatrovníkem zpravidla ustanoví orgán vykonávající sociálně právní ochranu dětí (§37 odst. 2).

Tuto funkci pak vykonává úřad s rozšířenou působností, v jehož obvodu je dítě hlášeno k trvalému pobytu. Určený pracovník pak prochází celým soudním řízením. Na základě písemné žádosti soudu provádí šetření v rodinném prostředí, může provádět i pohovory s dítětem (s ohledem na jeho věk), může požádat o zprávu základní školu, školku či dětského lékaře. Na základě všech těchto dat zpracuje zprávu pro soudní řízení.

Při nařízeném soudním jednání je opatrovník jedním z účastníků řízení, kde zastupuje a hájí zájmy dítěte. Tato jeho funkce pak končí pravomocným skončením soudního řízení.

Ovšem v případě pokračujícího konfliktního jednání rodičů, které není v zájmu dítěte, může OSPOD dále pomáhat rodičům i po rozvodu, snažit se zlepšit vztahy mezi rodiči, zlepšit jejich schopnost kooperovat, může působit i jako zprostředkovatel ve věcech nezletilých dětí. Pokud však veškerá pomoc selže, může také OSPOD podat návrh na změnu výchovného prostředí u nezletilého dítěte, pokud je to v jeho zájmu. Proto se sociální pracovníci zaměřují na ohrožující prostředí pro dítě a snaží se eliminovat nepříznivé působení okolí na dítě.

3 ÚPRAVA RODIČOVSKÉ ZODPOVĚDNOSTI NA DOBU PO ROZVODU

Rodičovská zodpovědnost – to jsou všechna nejdůležitější práva a povinnosti, které má rodič ke svému nezletilému dítěti.

Zákon č. 94/1963 Sb. o rodině vymezuje rodičovskou zodpovědnost jako souhrn práv a povinností

- a) při péči o nezletilé dítě
- b) při zastupování nezletilého dítěte
- c) při správě jeho jmění.

Při výkonu těchto práv a povinností jsou rodiče povinni chránit zájmy nezletilého dítěte, řídit jeho chování a vykonávat nad ním dohled (§31 odst. 1).

Nejdůležitější povinností rodičů je výchova dítěte v tom nejširším smyslu slova. Jde vlastně v podstatě o ochranný institut, neboť dítě po dlouhou dobu není schopno se samo o sebe postarat, spravovat své záležitosti a realizovat své zájmy. Zákon vychází z předpokladu, že rodiče jsou schopni se na výkonu rodičovské zodpovědnosti dohodnout.

Tato rodičovská zodpovědnost patří oběma rodičům, ovšem důležitým předpokladem je to, že rodič musí mít plnou způsobilost k právním úkonům.

Pokud rodič jakýmkoliv způsobem nevykonává řádně své povinnosti vyplývající z funkce rodiče a výchova dítěte je tímto ohrožena, může soud výkon jeho rodičovské zodpovědnosti omezit, nebo mu rodičovskou zodpovědnost vzít zcela.

V současné době nelze manželství rozvést, pokud nejsou upravena rodičovská práva a povinnosti k dítěti na dobu po rozvodu manželství rodičů. V praxi to znamená, že rodiče musí nejdříve podat u soudu návrh na úpravu rodičovské zodpovědnosti k nezletilému dítěti. Opatrovnický soud určí, komu bude dítě svěřeno do výchovy a dále upraví výši vyživovací povinnosti druhého rodiče. Soud při tomto rozhodování sleduje zájmy dítěte, dále schopnosti a vývojové možnosti dítěte, bere na zřetel poměry rodičů, jejich výchovné schopnosti, stabilitu výchovného prostředí, bytové podmínky. Důležité jsou také citové vazby na sourozence či širší rodinný okruh. Pokud se rozhoduje o dítěti staršího věku, musí soud brát na zřetel také stanovisko a přání tohoto dítěte.

V tomto řízení se nejčastěji projevují negativní emoce, následky rozvratu manželství rodičů, které velmi ovlivňují chování rodičů. Tyto nenávistné emoce často brání rozumnému chování a mají za následek psychické trauma, s kterým se děti vyrovnávají ještě velmi dlouho po skončení rozvodového řízení.

3.1 Svěření dítěte do výchovy jednomu z rodičů

Před rozhodnutím, kterým je rozvedeno manželství rodičů, upraví opatrovnický soud jejich práva a povinnosti k dítěti, zejména určí, komu bude nezletilé dítě svěřeno do výchovy a jak mají rodiče přispívat na jeho výživu (§ 26 odst. 1).

Při tomto rozhodování soud sleduje především zájem nezletilého dítěte s ohledem na jeho osobnost, zejména vloh, schopnosti a vývojové možnosti, a dále posuzuje životní poměry rodičů. Dále přihlídně k výchovným schopnostem a možnostem rodičů, k citové orientaci dítěte, stabilitě budoucího výchovného prostředí, k citovým vazbám na sourozence a širší rodinu (§ 26 odst.4).

V současné době je svěření do výlučné výchovy jednomu z rodičů nejrozšířenějším typem úpravy rodičovské zodpovědnosti. Jak vyplývá ze statistik Ministerstva spravedlnosti (viz. Tabulka 1), z 90% jsou dnes děti svěřovány do výlučné péče matek, zbylých 10% do péče otce.

Tabulka 1: Rozhodnutí o výchově dítěte pro dobu po rozvodu (spisy)

Děti svěřeny	2007	2008	2009
Svěřeno matce	16630	16672	16204
Svěřeno otci	1736	1708	1622
Společné, příp. střídané péče	860	896	1085
Svěřeno jiné fyzické osobě	77	70	79
Celkem	19303	19346	18990

Zdroj: Soudní statistiky Ministerstva spravedlnosti

3.2 Společná výchova

Jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají o tuto výchovu zájem, může soud svěřit nezletilé dítě do společné výchovy obou rodičů, je-li to v zájmu dítěte a budou-li takto lépe zajištěny jeho potřeby (§ 26 odst. 2).

Novelou zákona o rodině č. 91/1998 Sb. byl zaveden nový prvek do úpravy rodičovské zodpovědnosti, a to společná výchova. Je to situace, kdy dítě je svěřeno do společné výchovy obou rodičů. V praxi to znamená, že soud nerozhodne o konkrétním svěřeni dítěte do výchovy jednoho z rodičů, poměry dítěte zůstanou stejné jako před rozvodem. V tomto případě lze také předpokládat, že se jedná o dohodu rodičů, kteří jsou schopni se dohodnout i na vyživovacích povinnostech vůči svému dítěti.

3.3 Svěření do výchovy třetí osoby

Jestliže to vyžaduje zájem dítěte, může jej soud svěřit i do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, jestliže tato osoby poskytuje záruky jeho řádné výchovy. Při výběru takové osoby soud dá zpravidla přednost příbuznému nezletilému dítěti (§45 odst. 1).

Zájem dítěte v tomto případě je dán objektivně tehdy, jestliže je jeho výchova v rodině ohrožena, rodiče své povinnosti zanedbávají, porušují. Může dojít dokonce k týrání či zneužívání dítěte.

Pokud rodiče nejsou schopni z různých důvodů, ať již osobních, zdravotních či sociálních poskytnout rodinné zázemí svému dítěti, může být toto dítě svěřeno do výchovy třetí fyzické osoby a rodičům je stanoveno výživné, které platí k rukám vychovávajícího. Nejčastěji jsou děti svěřovány do výchovy prarodičům, starším sourozencům, nebo tetám a strýcům z širší rodiny rodičů, neboť zákon preferuje výchovu dítěte v rodině.

3.4 Ústavní výchova

Jestliže je výchova dítěte ohrožena, či vážně narušena, nebo jestli rodiče z vážných důvodů nemohou výchovu dítěte zabezpečit, může soud nařídit ústavní výchovu (§46 odst. 1).

Tato úprava rodičovské zodpovědnosti na dobu po rozvodu je však tou nejkrajnější možností. Většinou nastává v případě, že dítě již bylo dříve umístěno do výchovného zařízení a toto rozhodnutí je pouze pokračováním stávajícího stavu.

3.5 Střídavá výchova

Jsou-li oba rodiče způsobilí vychovávat nezletilé dítě a mají-li o tuto výchovu zájem, může soud svěřit dítě do střídavé výchovy obou rodičů, jestliže je to v zájmu tohoto dítěte a budou-li lépe zajištěny jeho potřeby (§ 26 odst. 2).

Touto výchovou se dítě svěřuje v určitém přesně vymezeném časovém období do výchovy jednoho rodiče a v dalším časovém období do výchovy druhého rodiče. Soud současně ve svém rozhodnutí vymezí práva a povinnosti obou rodičů v těchto střídajících se časových úsecích. Při rozhodování o tomto typu výchovy je nutno vzít v potaz několik důležitých faktorů, jako je věk dítěte, vzdálenost bydlišť rodičů, osobnostní rysy rodičů a zejména také jejich schopnost dohodnout se navzájem na důležitých věcech.

Zákon formuluje tyto podmínky svěřeni dítěte do střídavé výchovy kumulativně. Jedná se následující podmínky:

- a) oba rodiče jsou způsobilí své dítě vychovávat
- b) oba mají o tuto výchovu zájem
- c) tento druh úpravy je v zájmu dítěte
- d) potřeby dítěte budou lépe zajištěny.

Z hlediska důležitosti je třeba zdůraznit zájem dítěte. Obecně je tímto zájmem to, aby rozvodem dítě nepřišlo o jednoho z rodičů. Jestliže se jedná o případ, kdy jsou vztahy mezi rodiči vyhroceny a jeden ze sporů se týká i dítěte, pak je třeba velmi pečlivě zvážit, zda za této situace je střídavá výchova v zájmu dítěte.

Jak již bylo uvedeno, tento druh střídavé výchovy znamená, že dítě žije po určitý časový úsek s každým z rodičů. Zákon tak opustil judikaturou a psychologů zdůrazňovaný požadavek stálosti výchovného prostředí. Proto je nezbytným předpokladem pro nařízení této výchovy výchovná způsobilost rodičů, hlavně jejich schopnost se na výchově dohodnout. Měla by být zajištěna stabilita a zázemí pro dítě. Rodiče by si měli uvědomit, že časem budou řešit běžné životní situace, například do jaké školy bude dítě chodit, jakému sportu a jakým aktivitám se bude věnovat a kde. Dítěti by měl zůstat zachován okruh kamarádů a možnosti dále realizovat mimoškolní aktivity. Také se rodiče musí dohodnout na trvalém bydlišti pro nezletilé dítě, protože na tuto adresu je vázána řada sociálních dávek.

Podle vyjádření veřejného ochránce práv v dodatku k střídavé péči ze dne 20.1.2011, pokud jeden z rodičů nesouhlasí se střídavou výchovou, není vhodné jí autoritativně nařizovat bez posouzení důvodnosti tohoto nesouhlasu. Je vhodné zjistit, zda tento nesouhlas není založen na vážných důvodech. Střídavá výchova nařízená proti vůli jedno z rodičů neobnáší jistotu, že bude pro dítě přínosem a bude kvalitní. Problematickou může tato výchova být i u dětí školního věku, jejichž rodiče nežijí ve stejném městě a byla by ohrožena docházka dítěte do stejné školy. Veřejný ochránce práv dále zastává názor, že ve věku dítěte do 3 až 4 let tato výchova není vhodná, jestliže je dítě zabezpečeno řádnou péčí rodiče na mateřské dovolené. Rozhodování by mělo vycházet z poznatků vývojové psychologie dětí, protože střídavá výchova by neměla být kompromisem pro řešení sporu rodičů. Během batolecího věku má dítě potřebu jistoty a bezpečí. Opakovaná ztráta rodiče (střídání) by mohla mít závažné a trvalé důsledky.

V případě neosvědčení tohoto druhu výchovy, dítě by bylo vystaveno dalšímu řízení o úpravě rodičovské zodpovědnosti. Skutečnostmi vylučující stanovení střídavé výchovy jsou podle ochránce [online] *„útlý věk dítěte, opodstatněný nesouhlas jednoho z rodičů, špatná komunikace mezi rodiči, popouzení dítěte jedním rodičem proti druhému či nadměrné pracovní vytížení jednoho z rodičů tak, že péče o dítě je fakticky zajišťována třetí osobou.“*

Tyl [online] uvádí, že v České republice zatím neexistuje dlouhodobější srovnávací výzkum dětí ohledně střídavé výchovy na dobu po rozvodu. Nejvíce těchto výzkumů bylo provedeno v USA, kde byla střídavá výchova zavedena do soudní praxe již v roce 1973. Shrnutí hlavních poznatků reprezentativních srovnatelných studií vytěžila metaanalýza *Adaptace dětí ve společné péči versus v péči jednoho rodiče*. Obsahovala 33 výzkumů, zahrnujících celkem 1846 dětí ve výchově jednoho rodiče (matky nebo otce), 814 ve společné péči a také srovnání s dětmi v úplných rodinách. Ve výzkumném vzorku byly děti od 6 měsíců věku v době rozvodu a sledovaná doba byla 2 – 5 let. Děti byly zkoumány 40 lékařskými a psychologickými metodami. Srovnání se týkalo celkem 140 ukazatelů. Tímto výzkumem bylo zjištěno, že:

- děti ve společné (střídavé) péči obou rodičů jsou významně lépe adaptovány ve všech ukazatelích: tělesné a duševní zdraví, rodinné vztahy, behaviorální a emoční adaptace, sebeúcta, než děti v péči jednoho rodiče

- adaptace dětí ve společné (střídavé) výchově obou rodičů se neliší od dětí v úplných rodinách.

Nálezy se shodují s předpokladem, že taková výchova je vhodnější pro děti, protože jim umožňuje trvalé spojení s oběma rodiči.

Na druhou stranu si však musíme uvědomit, že střídavá výchova se nehodí pro všechny děti. Velmi důležitý je věkový faktor a adaptabilita dítěte. Někteří psychologové tvrdí, že pro děti do 3 let není vhodná vůbec, protože dítě v tomto věku citlivě vnímá změnu zázemí a stability.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 PROJEKT VÝZKUMU

Praktická část práce je zaměřena na zjištění, jaká je v České republice v současné době situace při rozhodování o nařízení střídané výchovy na dobu po rozvodu. Jak se k střídané výchově staví soudci opatrovnických soudů, za jakých podmínek a okolností je dle jejich názoru tato úprava vhodná.

Získaná data chci porovnat s daty zjištěnými u konkrétního soudu, a to u Okresního soudu ve Zlíně.

4.1 Výzkumné otázky

Jaká je v současné době situace při rozhodování o nařízení střídané výchovy na dobu po rozvodu?

K základní výzkumné otázce byly stanoveny další dílčí otázky:

1. *Je v ČR podle soudců sestupný nebo vzestupný trend střídané výchovy?*
2. *Jaké podmínky soudci považují za nejdůležitější pro nařízení střídané výchovy?*
3. *Jaké aspekty soudci považují za nejzávažnější, svědčící proti nařízení střídané výchovy?*
4. *Jaká je podle soudců nejčastější frekvence střídané výchovy?*
5. *Jaká je podle soudců informovanost rodičů ohledně střídané výchovy z hlediska soudní praxe?*
6. *Jaký je názor soudců na zákonnou úpravu týkající se střídané výchovy?*
7. *Jsou data získaná ze spisů Okresního soudu ve Zlíně v souladu s provedeným dotazníkovým šetřením?*

4.2 Metody výzkumu

Výzkum jsem si zvolila kvantitativní, protože jsem se rozhodla zkoumat rozsah výskytu a četnost zastoupení veličin, tedy postojů a názorů soudců k tématu střídané výchovy. Data jsem se rozhodla získat dvěma metodami. Jako první metodu mého výzkumu jsem si pro výzkumné otázky č. 1 až č. 6 zvolila dotazník, kdy otázky byly formulovány k profesi

opatrovnického soudce. Výhodou tohoto výzkumu je rychlý sběr poměrně velkého množství dat. Naproti tomu nevýhodou může být nízká návratnost dotazníků.

Pro výzkumnou otázku č. 7 jsem zvolila studium dokumentů, a to spisové dokumentace Okresního soudu ve Zlíně, opatrovnického oddělení, za roky 2008, 2009 a 2010.

4.2.1 Dotazník

Jedná se o písemný způsob dotazování.

„Dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně“ (Chráska, 2007, str. 163).

Pro sestavování dotazníku by měla být dodržována základní pravidla a to:

- dotazy v dotazníku musí být respondentům srozumitelné
- jednoznačná formulace dotazů
- dotazník by neměl být příliš obsáhlý.

Nezbytnou podmínkou pro úspěch dotazníkového šetření je ochota respondentů vyplnit a vrátit dotazník. Proto je vhodné dotazník doplnit o informaci, kde uvedeme účel a smysl prováděného výzkumu.

Dotazník, který jsem rozeslala na 86 okresních a městských soudů v České republice, se skládá z 8 uzavřených a polouzavřených otázek (viz. Příloha 1). První dvě otázky jsou zaměřeny na získání údajů o respondentovi. Další otázky se týkají poznatků soudců se střídavou výchovou. Poslední otázka se zabývá aspektem dostačující zákonné úpravy střídavé výchovy.

Data, která jsem získala, jsem statistiky zpracovala do tabulek a grafů. V další části výzkumu jsem je pak porovnávala s údaji, které jsem získala analýzou spisů Okresního soudu ve Zlíně.

4.2.2 Studium dokumentů

Jedná se o techniku sběru dat. Dokument je produkt lidské činnosti, vzniklý obvykle kvůli uchování či předání nějaké informace.

„*Studium dokumentů znamená sledovat u zkoumaných fenoménů hlavně rozsáhlé i minulé časové úseky jejich vzniku a existence, na příčinách či tvůrcích již nezávislé*“ (Reichel, 2009, str. 125).

Dokumenty je možno rozdělit na:

- dokumenty úřední (matriky, faktury, protokoly, úřední korespondence)
- dokumenty veřejné (knihy, časopisy, noviny, plakáty)
- dokumenty osobní (účetnictví, deníky, soukromá korespondence)
- předmětné dokumenty (výsledky lidského užívání či neužívání předmětů – knihy v knihovně, lavice v kostelích, apod.)

Dále se dokumenty rozlišují podle podoby:

- psané (knihy, deníky, časopisy)
- fonetické (hudba, zvuky, nahrávky)
- obrazové (filmy, obrazy, fotografie)
- virtuální (informace, pošta, software)
- trojrozměrné (stavby, sochy, modely)

Další rozlišení je podle výskytu dokumentů.

- dokumenty časté
- dokumenty průběžné
- dokumenty občasně

Princip práce s dokumentem spočívá v hledání určitých znaků a vztahů a jejich srovnávání. Je to neinvazivní metoda, při níž nedochází k ovlivňování výzkumného vzorku.

Pro můj výzkum jsem se rozhodla pro studium spisů Okresního soudu ve Zlíně. Tyto spisy jsou psané úřední dokumenty. Jsou zakládány při podání návrhu na zahájení řízení ve věci nezletilého dítěte. Každý další návrh je projednáván pod stejnou spisovou značkou, ve stejném spisu, mimo výjimek, jako je osvojení, apod., kdy dítěti musí být založen jiný spis pro toto řízení. Ve spise jsou vedeny všechny dokumenty, které byly použity jako důkazy při soudních jednáních, například veškeré zprávy a šetření oddělení sociálně právní

ochrany dětí. Opatrovnické spisy jsou vedeny na oddělení soudu až do zletilosti dítěte, kdy jsou potom předány do spisovny.

Studium dokumentů Okresního soudu ve Zlíně jsem zaměřila na roky 2008, 2009, 2010. Mapovala jsem, kdo podal návrh na úpravu rodičovské zodpovědnosti na dobu po rozvodu, zda matka či otec; komu bylo dítě svěřeno do výchovy, zda matce, otci, či byla nařízena společná nebo střídavá výchova.

Další rozbor spisů jsem zaměřila na konkrétní spisy za období let 2008 až 2010, u kterých byla nařízena střídavá výchova. Zjišťovala jsem věk dítěte, zda rodiče měli uzavřenou dohodu o střídavé výchově, nebo byl tento druh výchovy nařízen proti vůli jednoho rodiče; dále zda dítě měnilo školu nebo školku a v jaké vzdálenosti od sebe v době rozhodování soudu bydleli rodiče. Nakonec jsem zjišťovala, zda střídavá výchova je trvalý stav, nebo byl podán návrh na změnu výchovného prostředí a proč. Tyto data jsem pak porovnávala s daty, která jsem získala z dotazníků.

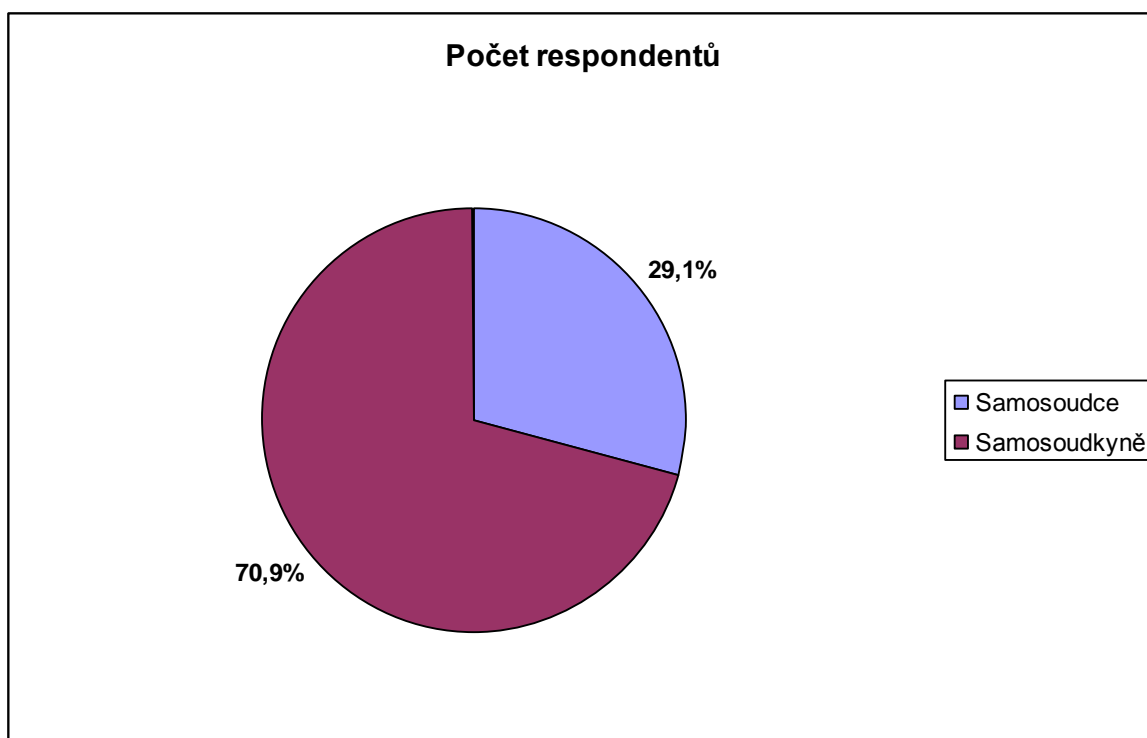
5 VLASTNÍ VÝZKUM

Zjištěná data pro každou dílčí otázku byla zpracována jednotlivě pro každý rok a zapsána do tabulky. Pro lepší přehlednost a následné srovnání byly výsledky převedeny do grafické podoby, kdy grafy daný stav přehledně ukazují v procentech.

Dotazníky vrátilo 30 soudů, což je návratnost 34,8 %. U každého soudu pracuje na opatrovnickém oddělení jiný počet soudců, proto se zde návratnost určit nedá. Reagovalo a dotazníky vyplnilo celkem 55 respondentů. Z tohoto celku se jednalo o 16 samosoudců (29,1%) a 39 samosoudkyň (70,9 %).

Tabulka 2: Počet respondentů

Respondenti	Celkem	Celkem %
samosoudce	16	29,1
samosoudkyně	39	70,9
Celkem	55	100

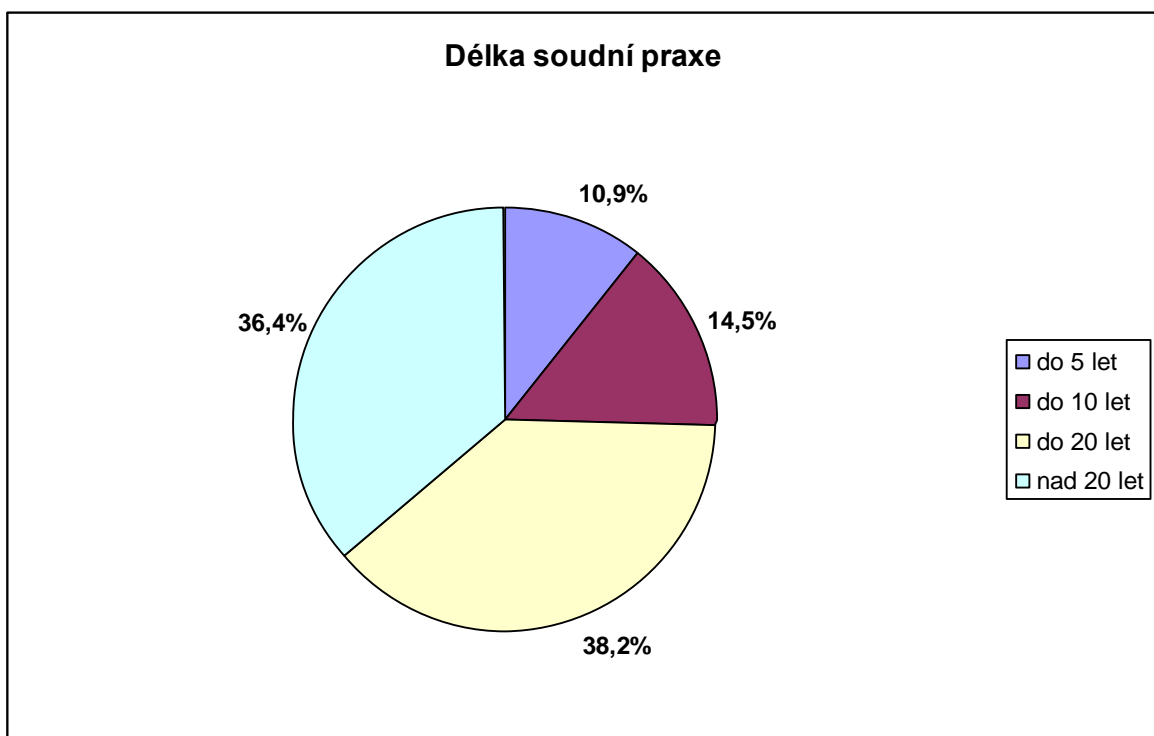

Graf 1

Další otázkou v dotazníku jsem zjišťovala délku jejich soudní praxe. Pět respondentů uvedlo délku praxe do 5 let; osm respondentů uvedlo praxi do 10 let; dvacet jedna respondentů uvedlo délku praxe do 20 let a poslední skupina, dvacet respondentů uvedlo délku praxe nad 20 let.

Tabulka 3: Délka soudní praxe respondentů

Délka soudní praxe	Celkem	Celkem %
do 5 let	6	10,9
do 10 let	8	14,5
do 20 let	21	38,2
nad 20 let	20	36,4
Celkem	55	100

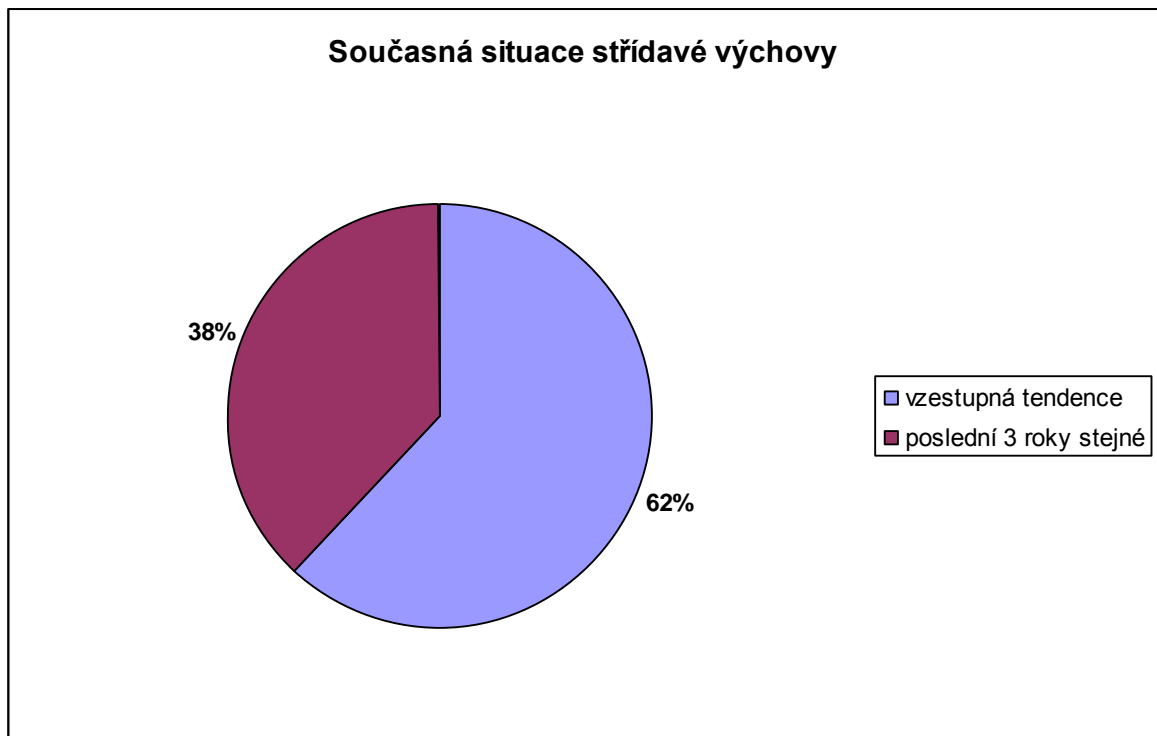
Graf 2

Z celkového počtu 55 soudců má 10,9 % délku soudní praxe do 5 let, 14,5% soudců má délku praxe do 10 let, 38,2 % soudců má praxi do 20 let a 36,4 % soudců má délku praxe nad 20 let.

5.1 Dotazníkové šetření

Výzkumná otázka č. 1 – Je v ČR podle soudců sestupný nebo vzestupný trend SV?

Z dotazníku vyplývá, že 34 soudců uvedlo, že střídavá výchova má vzestupnou tendenci. Dalších 21 soudců uvedlo, že stav je za poslední tři roky stejný. Nikdo neuvedl sestupnou tendenci.

Graf 3

Výzkumná otázka č. 2 – Jaké podmínky soudci považují za nejdůležitější pro nařízení SV?

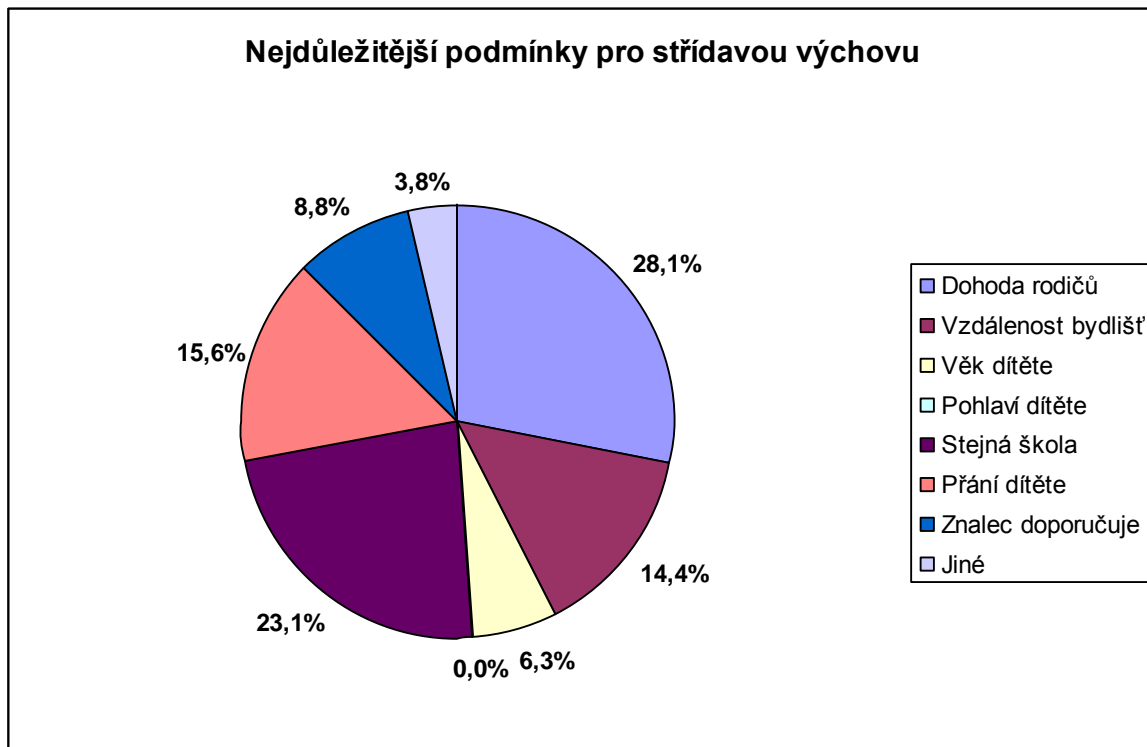
V dotazníku měli soudci, na základě jejich poznatků ze soudní praxe, uvést tři nejdůležitější podmínky pro nařízení střídavé výchovy. Na výběr měli tyto možnosti:

- schopnost rodičů dohodnout se na výchově (resp. souhlas se střídavou výchovou)
- vzdálenost bydlišť rodičů
- věk dítěte
- pohlaví dítěte
- možnost navštěvovat stejnou školu, ať je dítě u otce či matky
- dítě si přeje střídavou výchovu
- jiné.

Schopnost rodičů dohodnout se označili soudci 45 krát. Další možnost, a to vzdálenost bydlišť rodičů byla označena 23 krát. Věk dítěte označilo 10 soudců, zatímco pohlaví dítěte neoznačil ani jeden soudce. Stejnou školu, jako důležitou podmínku pro střídavou výchovu, označilo 37 soudců. Přání dítěte bylo označeno 25 krát. Důležitost doporučení znalce soudci označili 14 krát. Položka jiné byla označena 6 krát. Zde soudci uvedli, že je důležitá dobrá výchovná způsobilost rodičů (4 krát), jednou uvedli, že je důležitá vhodnost výchovy a jednou, že je zde možnost, že střídavá výchova již v rodině úspěšně probíhá.

Tabulka 4: Nejdůležitější podmínky pro střídavou výchovu

Podmínky pro střídavou výchovu	Celkem	Celkem %
Dohoda rodičů	45	28,1
Vzdálenost bydlišť	23	14,4
Věk dítěte	10	6,3
Pohlaví dítěte	0	0,0
Stejná škola	37	23,1
Přání dítěte	25	15,6
Znalec doporučuje	14	8,8
Jiné	6	3,8
Celkem	160	100

Graf 4

Tyto údaje v procentech tedy vychází, tak, že podmínka dohoda rodičů byla označena v 28,1 %, podmínka vzdálenost bydlišť v 14,4 %, dále věk dítě byl označen v 6,3%, podmínka pohlaví dítěte bylo označeno v 0 %, podmínka stejná škola byla označena v 23,1 %, přání dítěte v 15,6 %, podmínka znalec doporučuje v 8,8 %, podmínka jiné v 3,8 %.

Výzkumná otázka č. 3 – Jaké aspekty soudci považují za nejzávažnější, svědčící proti nařízení SV?

I zde měli soudci uvést na základě své praxe, které jsou podle nich tři nejdůležitější aspekty, svědčící proti střídavé výchově. V dotazníku byly uvedeny tyto možnosti:

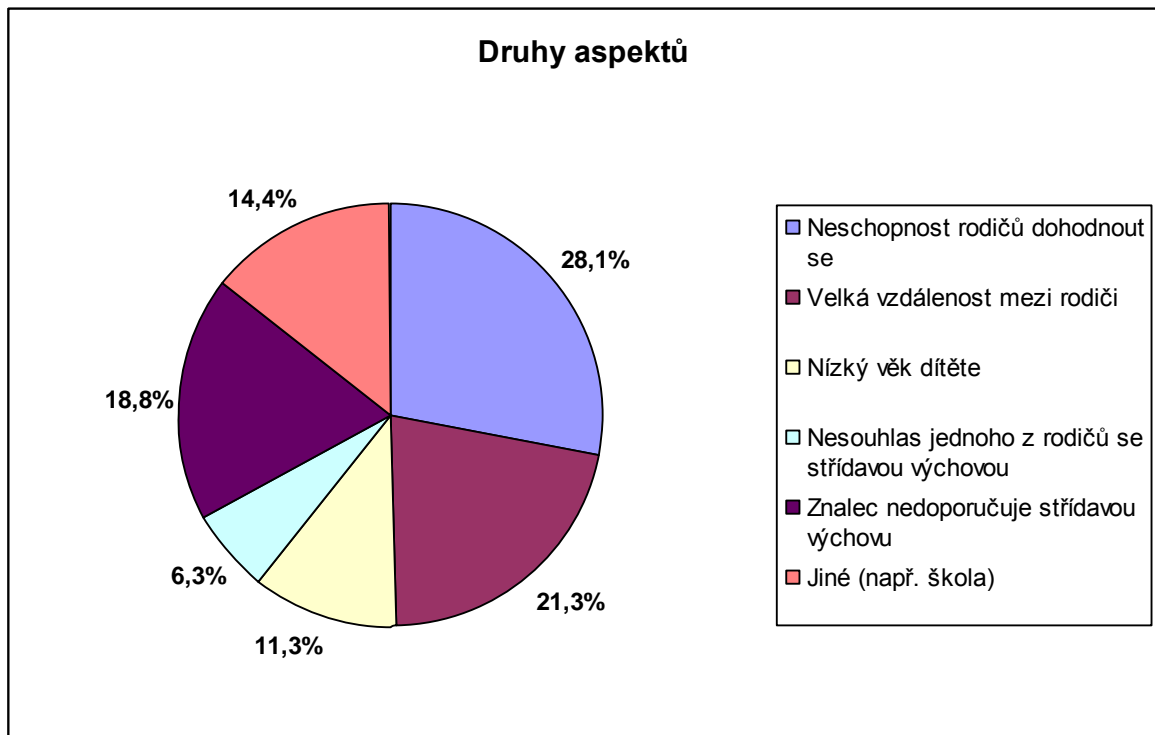
- neschopnost rodičů dohodnout se
- velká vzdálenost mezi bydlišti rodičů
- nízký věk dítěte
- nesouhlas jednoho rodiče se střídavou výchovou
- znalec nedoporučuje střídavou výchovu

- jiné.

Neschopnost rodičů dohodnout se byla soudci označena 45 krát. Velká vzdálenost bydlišť rodičů byla označena 34 krát. Nízký věk dítěte soudci označili 18 krát. Položka nesouhlas jedno z rodičů se střídavou výchovou byla označena 10 krát. Aspekt, kdy znalec tuto výchovu nedoporučuje, byl označen 30 krát a položka jiné byla označena 23 krát. Zde soudci uvedli 16 krát, že důležitým aspektem proti tomuto druhu výchovy je změna školy. Dále uvedli, že dalším aspektem je neschopnost dítěte přizpůsobit se tomuto stylu výchovy a to třikrát. Dvakrát je uvedený nesoulad s přáním dítěte (s ohledem na věk dítěte). Další negativní aspekty jsou uvedeny jednou, a to zdravotní stav dítěte a dále výchovná nezpůsobilost rodiče.

Tabulka 5: Nejdůležitější aspekty svědčící proti střídavé výchově

Aspekt	Celkem	Celkem %
Neschopnost rodičů dohodnout se	45	28,1
Velká vzdálenost mezi rodiči	34	21,3
Nízký věk dítěte	18	11,3
Nesouhlas jednoho z rodičů	10	6,3
Znalec nedoporučuje střídavou výchovu	30	18,8
Jiné (např. škola)	23	14,4
Celkem	160	100

Graf 5

Neschopnost rodičů dohodnout se byla označena v 28,1 %, velká vzdálenost bydlišť mezi rodiči byla označena v 21,3 %, nízký věk dítěte byl označen v 11,3 %, aspekt nesouhlasu rodiče se střídovou výchovou byl označen v 6,3 %, aspekt, kdy tuto výchovu znalec nedoporučuje, byl označen v 18,8 % a položka jiné byla označena v 14,4 %.

Výzkumná otázka č. 4 – Jaká je podle soudců nejčastější frekvence SV?

Soudci měli na základě své praxe uvést, jaká je nejčastější frekvence střídání při výchově dětí. V dotazníku byly uvedeny tyto možnosti:

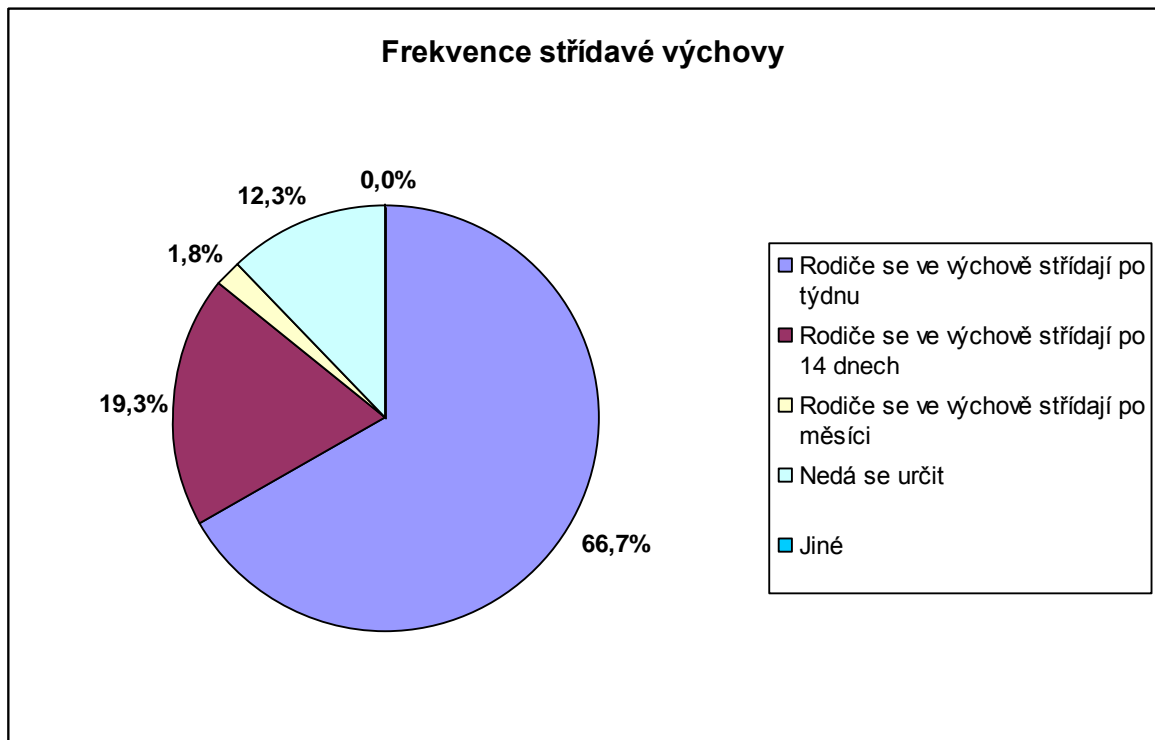
- rodiče se ve výchově střídají po týdnu
- rodiče se ve výchově střídají po 14 dnech
- rodiče se ve výchově střídají po měsíci
- nedá se určit
- jiné.

Celkem 38 soudců označilo, že se rodiče střídají po týdnu. 11 soudců označilo, že se rodiče střídají ve výchově po 14 dnech. Jeden soudce označil, že se rodiče střídají ve výchově po měsíci. Položku nedá se určit, označilo 7 soudců. Položku jiné neoznačil žádný soudce.

Položka jiné znamená, že mohlo dojít k dohodě rodičů a ti se ve výchově střídají ve frekvencích, které jim vyhovují lépe. Například matka má děti týden, otec tři týdny. Nebo naopak děti jsou u matky tři týdny a u otce jeden týden.

Tabulka 6: Nejčastější frekvence střídavé výchovy

Frekvence střídavé výchovy	Celkem	Celkem %
Rodiče se ve výchově střídají po týdnu	38	66,7
Rodiče se ve výchově střídají po 14 dnech	11	19,3
Rodiče se ve výchově střídají po měsíci	1	1,8
Nedá se určit	7	12,3
Jiné	0	0,0
Celkem	57	100

Graf 6

Střídavou výchovu po týdnu soudci tedy označili v 66,7 %, střídavou výchovu po 14 dnech označili v 19,3 %, střídání po měsíci označili v 1,8 %. Položka jiné byla označena v 12,3 %.

Výzkumná otázka č. 5 – Jaká je podle soudců informovat rodičů ohledně SV?

I v této části dotazníku měli soudci na výběr několik možností:

- jsou dobře informováni o tom, jak by měla probíhat střídavá výchova
- většinou nemají představu o tom, jak by měla být praktikována střídavá výchova
- většinou to bývá jen vzdor a reakce na žádost druhého rodiče
- jiné.

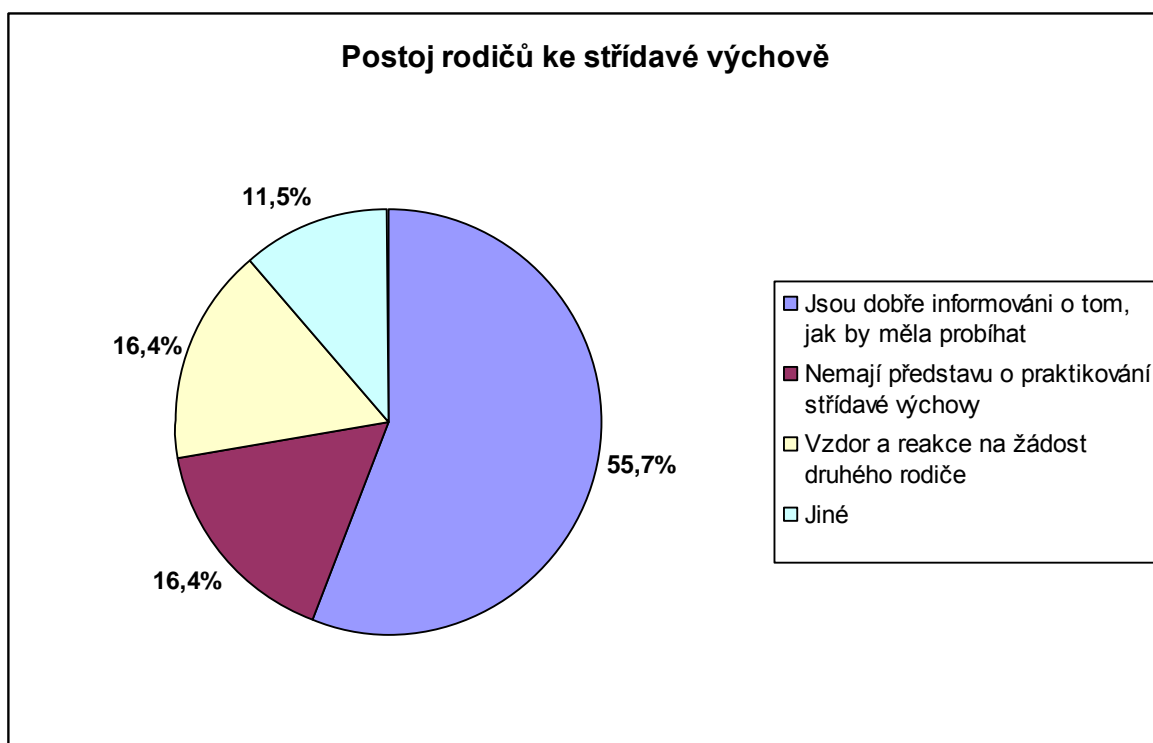
Na tuto otázku soudci v dotazníku uvedli 34 krát, že rodiče jsou dobře informováni o tom, jak by měla probíhat střídavá výchovy. Deset soudců uvedlo, že rodiče většinou nemají představu o tom, jak by měla být praktikována střídavá výchova. Deset soudců uvedlo, že to bývá jen vzdor a reakce na žádost o rozvod, kterou podal druhý rodič. Jedná se hlavně

o konfliktní spory, které přecházejí i do otázek určení výše výživného. Někteří rodiče podají návrh v domněnku, že se vyhnou stanovení výživného. Sedm soudců uvedlo položku jiné. Zde uvádí, že rodiče nejsou schopni potlačit své ego v zájmu dítěte a nejsou schopni se dohodnout podle přání a potřeb dítěte. Rodiče řeší své problémy a ne zájem dítěte.

Dva soudci uvádí, že obě skupiny rodičů, jak ti, kteří jsou dobře informováni, tak ti, kteří návrh podají jen ze vzdoru, se vyskytují přibližně ve stejné míře.

Tabulka 7: Informovanost rodičů o střídavé výchově

Postoj rodičů ke střídavé výchově	Celkem	Celkem %
Jsou dobře informováni	34	55,7
Nemají představu o praktikování SV	10	16,4
Vzdor a reakce na žádost druhého rodiče	10	16,4
Jiné	7	11,5
Celkem	61	100

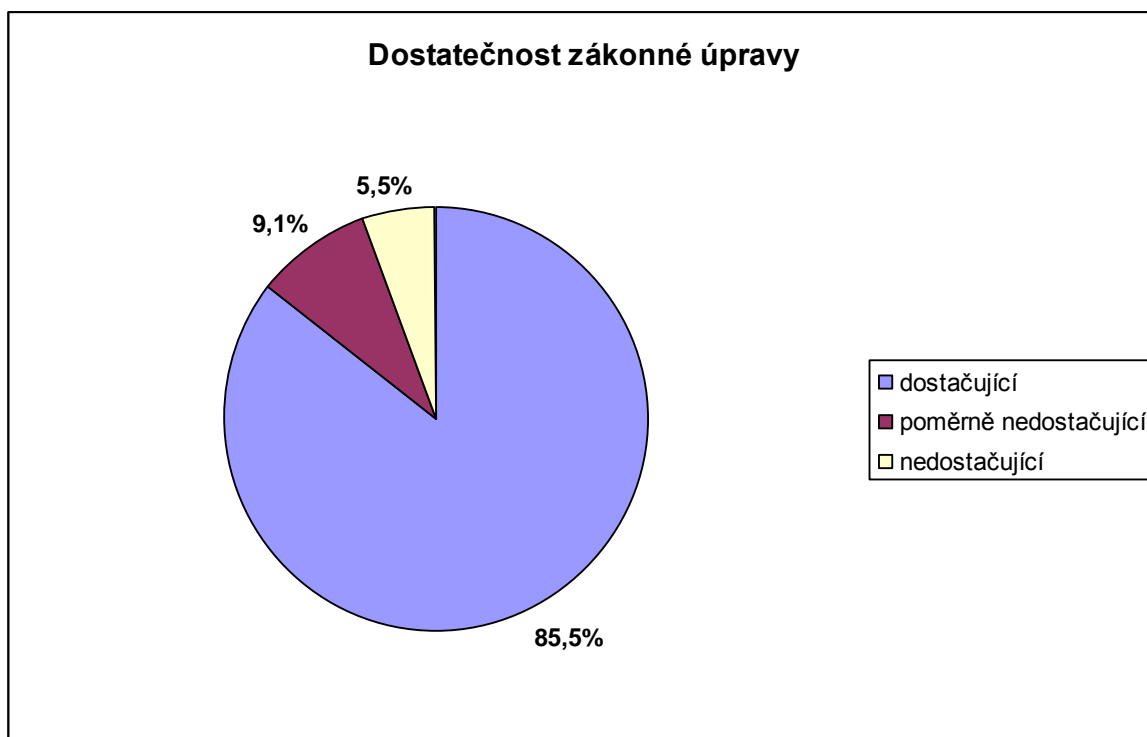

Graf 7

55,7 % rodičů je dobře informováno o tom, jak by měla probíhat střídavá výchova. 16,4 % rodičů nemá představu, jak by tato výchova měla být praktikována. 16,4% rodičů tento návrh podá jako vzdor a reakci na návrh, který podal u soudu druhý rodič. Položka jiné byla označena v 11,5 %.

Výzkumná otázka č. 6 – Jaký je názor soudců na zákonnou úpravu týkající se SV?

Ze soudců, kteří vyplnili dotazník, jich 47 považuje zákon o rodině, který upravuje možnosti střídavé výchovy, za plně dostačující. Pět soudců jej považuje za poměrně dostačující. Tři soudci jej považují za nedostačující.

Graf 8

85,5 % soudců si myslí, že zákonná úprava, kterou se upravují možnosti střídavé výchovy, je dostačující. 9,1 % soudců uvádí, že je poměrně dostačující a 5,5 % si myslí, že je nedostačující.

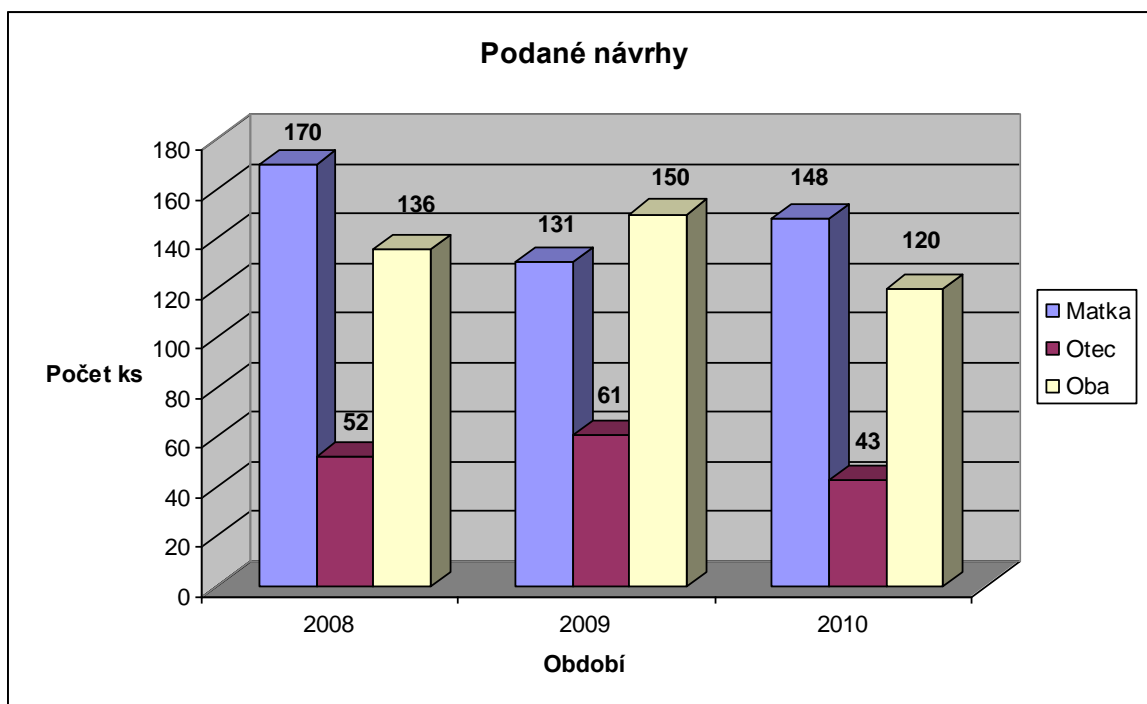
5.2 Studium spisů Okresního soudu ve Zlíně

Za období let 2008 až 2010 bylo u Okresního soudu ve Zlíně podáno 1011 návrhů na úpravu rodičovské zodpovědnosti na dobu po rozvodu.

Tabulka 8: Návrhy podané u Okresního soudu ve Zlíně 2008 - 2010

Návrh podal/a	2008	2009	2010	Celkem
Matka	170	131	148	449
Otec	52	61	43	156
Oba	136	150	120	406
Celkem	358	342	311	1011

Z provedeného výzkumu opatrovnických spisů vyplývá, že návrhy na úpravu rodičovské zodpovědnosti na dobu po rozvodu 449 krát podaly matky (44,5 %), 156 krát otcové (15,5 %) a 406 krát návrh podávají oba rodiče společně (40 %).

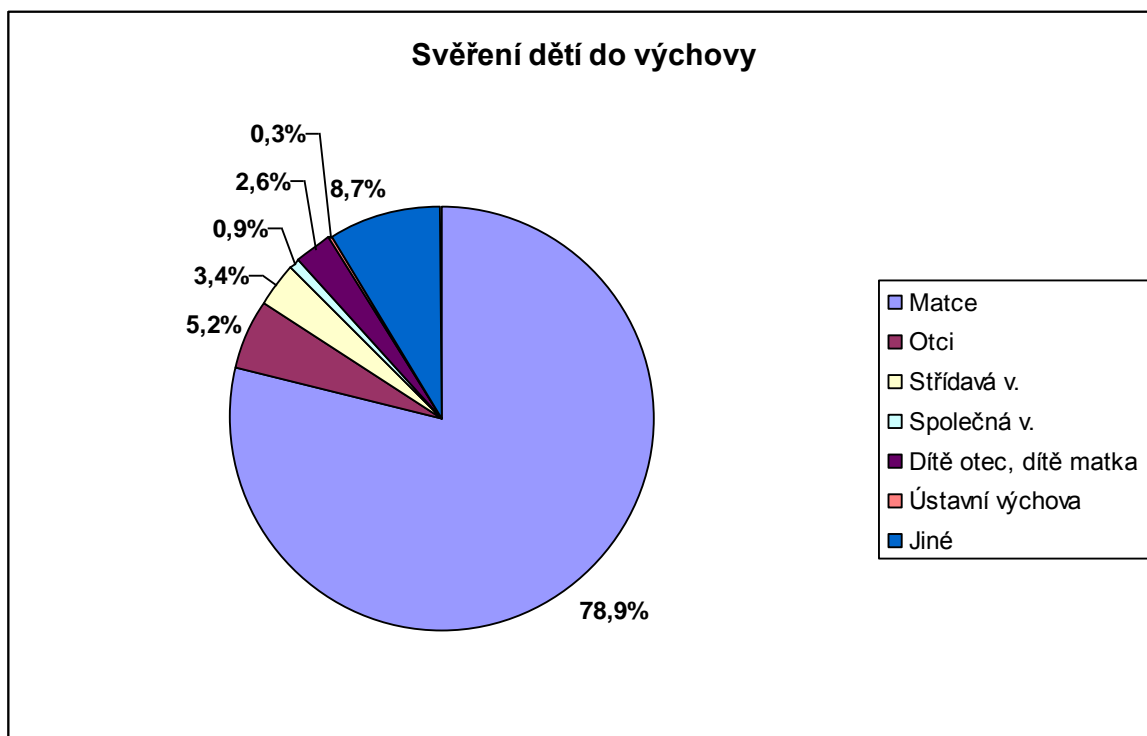

Graf 9

Za období let 2008, 2009 a 2010 děti byly svěřeny matkám v 798 případech, otcům v 53 případech, střídavá výchova byla nařízena v 34 případech, společná výchova v 9 případech, rozdělení dětí bylo nařízeno v 26 případech. Ústavní výchova byla nařízena ve 3 případech. Položka jiné zahrnuje řízení, kdy byl návrh zamítnut, zastaven, odstoupen jinému soudu, nebo zatím neskončen. Tato položka zasahuje celkem 88 případů.

Tabulka 9: Úpravy rodičovské zodpovědnosti za období 2008 -2010

Děti svěřeny	2008	2009	2010	Celkem
Matce	273	277	248	798
Otci	25	16	12	53
Střídavá v.	14	8	12	34
Společná v.	1	2	6	9
Dítě otec, dítě matka	9	10	7	26
Ústavní výchova	1	1	1	3
Jiné	35	28	25	88
Celkem	358	342	311	1011

Graf 10

Děti byly svěřeny matkám v 78,9 % případů, otcům v 5,2 % případů, do střídavé výchovy byly svěřeny v 3,4 % případů, společná péče byla nařízena v 0,9 % případů. Výchova, kdy jedno dítě bylo svěřeno matce a jedno otcovi bylo nařízeno v 2,6 % případů. Ústavní výchova byla nařízena v 0,3 % případů. Řízení bylo zastaveno, zamítnuto, odstoupeno, nebo neskončeno v 8,7 % případů.

Výzkumná otázka č. 7 - Jsou data získaná ze spisů Okresního soudu ve Zlíně v souladu s provedeným dotazníkovým šetřením?

Otázka č. 1: Je v ČR podle soudců sestupný nebo vzestupný trend SV?

Z dat uvedených v dotaznících vyplývá, že 34 soudců uvedlo, že střídavá výchova má vzestupnou tendenci. 21 soudců uvedlo, že za poslední tři roky je to stejné.

Z analýzy dokumentů Okresního soudu ve Zlíně vyplývá, že v roce 2008 bylo nařízeno 14 střídavých výchov (SV), v roce 2009 celkem 8 SV a v roce 2010 celkem 12 SV. Rozdíly mezi podanými návrhy v tomto období u tohoto soudu nejsou nijak významně odlišné. Přestože údaje zjištěné u Okresního soudu ve Zlíně přímo nepotvrzují vzestupný trend SV, jak uvádí soudci v odpovědích na dotazníky, je třeba brát v potaz že tyto návrhy představují pouze návrhy podané v rámci jednoho okresu. Údaje jednotlivých okresů se mohou lišit v návaznosti na demografické podmínky – sňatkovost, rozvodovost, vesnice, město, apod., což může vést k tomu, že v rámci celé republiky mohou vycházet výsledky jinak.

Otázka č. 2: Jaké podmínky soudci považují za nejdůležitější pro nařízení SV?

Z dat získaných z dotazníku vyplývá, že soudci označili za tři nejdůležitější podmínky pro nařízení střídavé výchovy schopnost rodičů dohodnout se, možnost navštěvovat stejnou školu ať je dítě u otce či matky a přání dítěte.

Ze spisů Okresního soudu ve Zlíně vyplývá, že za roky 2008, 2009 a 2010 bylo nařízeno 34 střídavých výchov. Z toho 32 krát na základě společné dohody rodičů a pouze 2 krát proti přání jednoho z rodičů.

Ve všech případech děti zůstaly ve stejné škole (29 krát) a ve stejné mateřské škole (4 krát).

Byly tedy potvrzeny dvě nejdůležitější podmínky střídavé výchovy a to dohoda rodičů a možnost navštěvovat stejnou školu.

Otázka č. 3: Jaké aspekty soudci považují za nejzávažnější svědčící proti nařízení SV?

Z dat získaných z dotazníků vyplývá, že soudci označili za nejdůležitější aspekty svědčící proti nařízení střídavé výchovy neschopnost rodičů dohodnout se, velkou vzdálenost mezi bydlišti rodičů a nedoporučení znalce.

Provedenou analýzou spisů Okresního soudu ve Zlíně bylo zjištěno, že proti vůli jednoho z rodičů byla střídavá výchova nařízena ve dvou případech, jinak 32 krát se rodiče dohodli. Vzdálenost bydlišť rodičů byla pouze jednou větší než 20 km, třikrát do 20 km. 7 krát rodiče bydleli do 10 km. Ve stejném městě bydleli rodiče 11 krát a ve stejném bydlišti 12 krát. Ve 12 případech rodiče bydleli ve stejném bydlišti, v 11 případech ve stejném městě. V 7 případech měli rodiče bydliště vzdáleny od sebe do 10 km, ve 3 případech do 20 km. Pouze v jednom případě bydleli rodiče od sebe nad 20 km. Pokud se rodiče dohodli na střídavé péči i přes větší vzdálenost, byli schopni zajistit dopravu dětí do školy.

V jednom případě, kdy dítě bylo svěřeno do SV proti vůli jednoho z rodičů, byl podán nový návrh na změnu výchovného prostředí, protože rodiče nebyli schopni se dohodnout na škole, kterou bude nezletilý navštěvovat. Tento případ není zatím skončen.

V tomto případě byly potvrzeny dva aspekty svědčící proti střídavé výchově, a to neschopnost rodičů dohodnout se a velká vzdálenost bydlišť rodičů

Otázka č. 4: Jaká je podle soudců nejčastější frekvence SV?

Z dotazníků vyplývá, že nejčastější frekvence střídání při střídavé výchově je týdenní cyklus.

Analýzou dokumentů Okresního soudu ve Zlíně bylo zjištěno, že z 34 nařízených SV se v 23 případech rodiče střídali ve výchově po týdně. V 6 případech se střídali po 14 dnech

a ve třech případech po měsíci. Ve dvou případech byla nařízena atypická frekvence a to tak, že v prvním případě měl jeden týden děti otec a tři týdny matka, ve druhém případě byly děti od neděle do středy u matky a od čtvrtka do soboty u otce.

Můžeme tedy dovést, že bylo potvrzeno, že nejčastější frekvence střídání rodičů při výchově je v týdenních intervalech.

Otázka č. 5: Jaká je podle soudců informovanost rodičů ohledně SV?

Z dat získaných z dotazníků vyplývá, že 34 soudců se domnívá, že rodiče jsou dobře informováni o tom, jak by měla probíhat střídavá výchova. 10 soudců uvádí, že rodiče nemají představu o tom, jak by měla být praktikována střídavá výchova a 10 soudců uvádí, že je to jen vzdor a reakce na žádost o rozvod.

Ze spisové dokumentace Okresního soudu ve Zlíně vyplývá, že u nařízených 34 SV je dosud 30 nezměněno, tato výchova plně funguje. Tito rodiče byli schopni uvést v praxi takovou střídavou výchovu, která funguje.

Pouze ve 4 případech byl podán následný návrh na změnu výchovného prostředí. Jednou to bylo na základě žádosti dětí, které špatně snášely střídavou výchovu, a jednou se matka vdala a odstěhovala. V zájmu dětí se rodiče dohodli na svěřeni dětí do výlučné výchovy jednomu z nich.

Ve zbylých dvou případech rodiče špatně komunikovali a nebyli schopni se dohodnout na fungování a průběhu střídavé výchovy. Řízení zatím není skončeno, ve věci musel být nařízen důkaz znaleckým posudkem.

Ze získaných dat lze dovést, že většina rodičů je informována o tom, jak lze střídavou péči v praxi realizovat.

Otázka č. 6: Jaký je názor soudců na zákonnou úpravu týkající se SV?

Tyto data nemohu porovnat, protože soudci Okresního soudu ve Zlíně odpověděli na tento dotaz anonymně v dotaznících, které jsem zaslala i jim.

6 SHRUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Podle získaných údajů má střídavá výchova v ČR vzestupnou tendenci, což potvrdilo 34 soudců. 21 z nich si myslí, že situace je poslední tři roky stejná. Ani jeden soudce neuvedl, že by tento druh výchovy měl sestupnou tendenci. Toto také potvrzují statistiky Ministerstva spravedlnosti, kdy počet svěření do střídavé péče vzrostl od roku 2007, kdy jich bylo 860, na počet 1085 v roce 2009.

Z veškerého provedeného dokazování vyplynulo, že střídavá výchova je nařizována nejčastěji v případech, kdy rodiče jsou dohodnuti, nebo jsou schopni se dohodnout na tomto způsobu výchovy (28,1 %). Dále velký důraz je kladen na to, aby dítě nemuselo měnit školu a školní prostředí (23,1 %). Obě tyto podmínky spolu velmi úzce souvisí, protože pokud jsou rodiči schopni spolu komunikovat, jsou schopni se domluvit, jakou školu bude jejich dítě navštěvovat, do jakých zájmových kroužků bude chodit a kde bude trávit volný čas. Třetí důležitý faktor je vzdálenost bydlišť rodičů (14,4%). Větší vzdálenost totiž může být zatěžujícím faktorem nejen při stěhování z jedné domácnosti do druhé, ale hlavně při každodenním dojíždění do školy.

Naopak střídavá výchova by nemusela být vhodná v případě, že rodiče nejsou schopni se dohodnout (28,1 %). Také velká vzdálenost mezi bydlišti rodičů vyplynula jako jeden z aspektů svědčících proti střídavé výchově (21,3 %). Pokud rodiče nedosáhnou dohody, bývá soudem nařízeno vypracování znaleckého posudku. Znalec posuzuje rodiče i nezletilé dítě, vztahy, výchovné postoje, charakterové vlastnosti rodičů, či jiné otázky, které mu určí soud. Pokud znalec nedoporučí tuto výchovu, podle soudců je to třetí nejdůležitější aspekt bránící nařízení této výchovy (18,8 %).

Nejčastější frekvence střídání rodičů ve výchově je po týdenních intervalech (66,7 %). Druhá nejčastější volba je střídání po 14 dnech (19,3 %).

Z výzkumu dále vyplývá, že 55,7 % rodičů je dobře informováno o tom, jak by mohla a měla střídavá výchova fungovat. Naproti tomu 16,4 % rodičů tento návrh podá, aniž by mělo představu, jak ji bude realizovat. A 16,4 % rodičů návrh podá jako vzdor a reakci na návrh druhého rodiče.

Zákon č. 94/1963 Sb. o rodině, který upravuje možnosti nařízení střídavé výchovy, je podle 47 soudců plně dostačující. 5 soudců uvedlo, že je poměrně dostačující a 3 že je nedostačující.

U této otázky soudci uvedli, že by jej doplnili o praktické otázky ohledně střídavé výchovy, protože zákon pouze konstatuje, že je tato výchova možná. A při rozhodování o střídavé výchově musí být nepochybné, že tento způsob výchovy je v nejlepším zájmu dítěte. Proto je také vhodné zkonkretizovat tzv. „zájem dítěte“. Dále by bylo vhodné upravit stanovení výživného rodičům při střídavé výchově.

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo popsat jaká je situace při rozhodování o nařízení střídavé výchovy v ČR. Dále za jakých podmínek a okolností je tato úprava vhodná a naopak které aspekty svědčí proti ní.

Současný trend této výchovy v ČR je vzrůstající. Nárůst sice není nikterak závratný, ale při porovnání údajů statistik Ministerstva spravedlnosti, každý rok je tento počet vyšší. Z pohledu dětí je tato výchova velmi vhodná, protože zachovává kontakt s oběma rodiči a dítě tak přebírá vzory chování od obou. Musíme si však uvědomit, že každá rodina je specifická a ne vždy je vhodné tuto výchovu prosazovat. Ano, každé dítě má právo na výchovu obou rodičů a každý rodič má právo vychovávat své dítě. Ale nemělo by se upřednostňovat právo rodiče nad právy dítěte. Rodiče by měli umět potlačit své emoce a rozhodovat v zájmu dítěte. Měli by vše zvažovat objektivně a nenechat se ovlivnit svými subjektivními pocity. Protože pokud nejsou schopni zvládnout jednotný postup při výchově svého dítěte, pak střídavá výchova s sebou nese značná úskalí jak pro rodiče, tak zejména pro jejich dítě. Tento typ výchovy totiž nesmí být pouze ústupkem jejich vzájemné rivalitě, ale vyjádřením jejich pozitivního vztahu k dítěti.

Dalším důležitým aspektem, který má vliv na současný trend této výchovy v ČR, je také konzervativnost justice. Tato se paradoxně projevuje zvláště v nesporných věcech, kde s ohledem na poměrně stabilní právní úpravu některé soudce nic nenutí měnit své postoje a zavedené postupy. Možné řešení by bylo ve větším vzdělávání soudců v oblasti psychologie rodiny, nebo sociálních věd, kam patří i alternativy řešení rodinných problémů.

Neexistuje jednoduchý ani univerzální recept jak řešit rozvodovou situaci. Rodiče, kteří jsou schopni se dohodnout na další péči o své dítě, začínají svůj další život po rozvodu s velkou výhodou a stejně tak jejich děti. Jsou schopni minimalizovat změny, které mají na jejich děti vliv. Mohou se vyhnout rizikovým faktorům a zabránit zbytečným stresovým situacím. První cesta k nápravě je však přiznání si problému. Pokud rodiče nejsou schopni sami zvládnout tuto těžkou životní situaci, mohou jim pomoci vyškolení sociální pracovníci v poradnách pro rodinu, nebo pracovníci oddělení sociálně právní ochrany dětí.

Je hlavně v moci rodičů, jestli z jejich potomka vyroste šťastný, silný a plnohodnotný jedinec.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] COLOROSO, Barbara. *Krizové situace v rodině: jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopte*. 1. vyd. Praha: Ikar, 2008. 239 s. ISBN 978-80-249-1027-7.
- [2] DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana a kolektiv. *Manželství a rozvody: praktický návod jak problémy řešit a jak jim předcházet*. Praha: Linde, 2002. 104 s. ISBN 80-86131-34-3.
- [3] HART, Pavel. *Psychologický slovník*. 2. Vyd. Praha: Portál, 2009. 776s. ISBN 978-80-7367-569-1
- [4] CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [5] KIMPLOVÁ, Tereza. *Základy psychologie manželského a rodinného soužití*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2008. 87 s. ISBN 978-80-7368-619-2.
- [6] KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 1. Vyd. Praha: Portál, 2008. 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3
- [7] MAŘÍKOVÁ, Hana. *Velký sociologický slovník: P-Z*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 8071843113.
- [8] MATĚJČEK, Zdeněk; DYTRYCH, Zdeněk. *Děti, rodina a stres: vybrané kapitoly z prevence psychické zátěže u dětí*. 1. vyd. Praha : [Galén], 1994. 214 s. ISBN 80-85824-06-X.
- [9] MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (Slon), 2006.311 str. ISBN 80-86429-58-X - zkontrolovat
- [10] NOVOTNÁ, Věra, Vladimír, FEJT. *Sociálně-právní ochrana dětí*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009. 256 s. ISBN 978-80-86723-77-8.
- [11] PLAŇAVA, Ivo. *Manželství a rodiny: struktura, dynamika, komunikace*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2000. 294 s. ISBN 80-7239-039-2.
- [12] ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. 179 s. ISBN 978-80-247-3181-0.

- [13] ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Jak řeší rodinné krize moderní žena*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006. 148 s. ISBN 80-247-1567-8
- [14] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II: dospělost a stáří*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1318-5.
- [15] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál. 2000. ISBN 80-7178-308-0
- [16] VESELÁ, Renata. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. ISBN 80-86-131-34-4.
- [17] VÝROST, Josef, Ivan, SLAMĚNÍK. *Aplikovaná sociální psychologie*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-269-6.

POUŽITÉ PRÁVNÍ PŘEDPISY

Zákon č. 94/1963 Sb. o rodině

Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí

INTERNETOVÉ ZDROJE

Veřejný ochránce práv [online]. 2011 [cit. 2012-03-23]. Rodina a dítě – obecné dodatky. Dostupné z <http://www.ochrance.cz/dalsi-aktivity/publikace/sborniky-stanoviska/rodina-a-dite-dodatky/rodina-a-dite-obecne-dodatky/>

TYL, Jiří. *Střídavá péče je prokázaně pro děti lepší* [online]. 2010-02-22 [cit. 2012-04-16]. Dostupné z: <http://www.stridavka.cz/stridavkajelepsi1.html>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Sb.	sbírky
tj.	to je
OSPOD	oddělení sociálně právní ochrany dětí
apod.	a podobně
SV	střídavá výchova

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1	32
Graf 2	33
Graf 3	34
Graf 4	36
Graf 5	38
Graf 6	40
Graf 7	41
Graf 8	42
Graf 9	43
Graf 10	44

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Rozhodnutí o výchově dítěte pro dobu po rozvodu (spisy)	22
Tabulka 2: Počet respondentů	32
Tabulka 3: Délka soudní praxe respondentů	33
Tabulka 4: Nejdůležitější podmínky pro střídavou výchovu	35
Tabulka 5: Nejdůležitější aspekty svědčící proti střídavé výchově	37
Tabulka 6: Nejčastější frekvence střídavé výchovy	39
Tabulka 7: Informovanost rodičů o střídavé výchově	41
Tabulka 8: Návrhy podané u Okresního soudu ve Zlíně 2008 - 2010	43
Tabulka 9: Úpravy rodičovské zodpovědnosti za období 2008 -2010.....	44

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha PI: Dotazník

1. jsem:

- a) samosoudce
- b) samosoudkyně

2. Délka mé soudní praxe:

- a) do 5 let
- b) do 10 let
- c) do 20 let
- d) nad 20 let

3. Na základě poznatků získaných v soudní praxi, označte tři nejdůležitější podmínky pro nařízení střídavé výchovy:

- a) schopnost rodičů dohodnout se na výchově (resp. souhlas se střídavou výchovou)
- b) vzdálenost bydlíšť rodičů
- c) věk dítěte
- d) pohlaví dítěte
- e) možnost navštěvovat stejnou školu, ať je dítě u otce či matky
- f) dítě si přeje střídavou výchovu
- g) znalec doporučuje střídavou výchovu
- h) jiné:

4. Na základě poznatků získaných v soudní praxi označte tři nejdůležitější aspekty svědčící proti nařízení střídavé výchovy:

- a) neschopnost rodičů dohodnout se
- b) velká vzdálenost mezi bydlišti rodičů
- c) nízký věk dítěte
- d) nesouhlas jednoho rodiče se střídavou výchovou
- e) znalec nedoporučuje střídavou výchovu
- f) jiné (např. škola):

5. Sdělte na základě poznatků získaných v soudní praxi jaká je nečastější frekvence střídané výchovy

- a) rodiče se ve výchově střídají po týdnu
- b) rodiče se ve výchově střídají po 14 dnech
- c) rodiče se ve výchově střídají po měsíci
- d) nedá se určit
- e) jiné:

6. Na základě poznatků ze soudní praxe vím, že rodiče kteří mají zájem o střídanou výchovu:

- a) jsou dobře informováni o tom, jak by měla probíhat střídaná výchova
- b) většinou nemají představu o tom, jak by měla být praktikována střídaná výchova
- c) většinou to bývá jen vzdor a reakce na žádost druhého rodiče
- d) jiné:

7. Myslím, že institut střídané výchovy má v současné době v ČR:

- a) vzestupnou tendenci
- b) sestupnou tendenci
- c) poslední 3 roky je to stejné

8. Považujete zákon o rodině č. 94/1963 Sb., kterým se upravují možnosti střídané výchovy, za

- a) plně dostačující
- b) poměrně dostačující, ale doplnil bych.....
- c) nedostačující, chybí úprava
- d) jiné:

Děkuji za vyplnění a vrácení dotazníku